

Collectivity and Connectivity

פרשת במדבר תשע"ד

Bamidbar - Chapter 2

¹ **H**ASHEM spoke to Moses and Aaron, saying, ² "The Children of Israel shall encamp, each man by his banner according to the insignias of their fathers' household, at a distance surrounding the Tent of Meeting shall they encamp. ³ Those who encamp to the front, at the east, shall be the banner of the camp of Judah according to their legions — and the leader of the children of Judah is Nachshon son of Amminadab — ⁴ its legion and their count are

206 □ RABBI FRAND ON THE PARASHAH 3

3

Wilderness. Each *shevet* had its own flag, which was the color of its stone in the *Choshen*, with a pictorial representation of the *shevet* on it.

Why, indeed, did they need these flags? And why does Hashem consider them so important that the verse of *Shir HaShirim* (2:4) states, "*Vediglo alai ahavah — And His flag upon me is love*"?

In order to understand the deep roots of this seemingly mundane phenomenon, we must return to its source.

★ A Midrash teaches that when Hashem revealed His Presence at Mount Sinai, He was accompanied by many legions of angels, each group of which had its own flag. When the Jews saw those flags, they said, "If only we too could have flags like the angels." Hashem pledged that they would

eventually have flags, and that pledge materialized in this *parashah*.

★ This entire Midrash is difficult to understand. A flag is a physical object, and angels are entirely spiritual. Why do angels need flags? Furthermore, why did the Jews yearn for flags just because the angels had them?

198 □ RABBI FRAND ON THE PARASHAH

4

ACCORDING TO THE MIDRASH, MOSHE WAS CONCERNED about the flag system Hashem had told him to institute. He was afraid it would bring trouble and lead to "divisions and disputes among the tribes." He was afraid that if he told this tribe to travel on the west, they would insist on traveling on the east, that those he sent to the north would clamor for the southern flank. Whatever he did would not be good enough. The tribes would bicker and fight with each other as they jockeyed for position, and strife would reign in the Jewish encampment.

2

* והיאך צום, אמר להם, יהודה ויששכר וזבולון יטענו מטתי מן המזרח, ראובן ושמעון וגד יטענו מן הדרום, דן ואשר ונפתלי יטענו מן הצפון, בנימין אפרים ומנשה יטענו מן המערב, יוסף אל יטעון, למה שהוא מלך ואתם צריכין לחלוק לו כבוד, לוי אל יטעון, למה שעתידין לישא את הארון, ומי שטוען את ארונו של חי העולמים לא ישא ארונו של מת, ואם תעשו כן וטענתם את מטתי כשם שצויתי אתכם, הקב"ה עתיד להשרות אתכם דגלים דגלים.

5

But Hashem reassured him that all would go well. Yaakov had already established the pattern of the travel formations by assigning specific positions to his sons when he gave instructions for his funeral procession from Egypt to Canaan. ★ The positions around Yaakov's coffin were the same as those

around the *Mishkan*. Therefore, the people were already accustomed to their assigned positions.

★ But questions still remain. Why would the people be willing to accept formations based on funeral formations hundreds of years in the past? How would the pattern of Yaakov's funeral procession prevent dissension and strife in the travel formation in the desert?

6 שם ה' - 5 ויצביהו

זבולון ישארוהו מן המזרח, וראובן שמעון וגד מן הדרום וכו' (כדאיתא בתנחומא בפ' זו) עכ"ל. ולכאורה הוא דבר תמוה, דאיזה שייכות יש בנושא את ארון אביהם, להא דחגיגתם במדבר ונסיעתם אחר המשכן.

7

סז משה אהל

5 שם ה' - 5 ויצביהו

"לכני יוסף לבני אפרים תולדתם וגו'" [א-כז]

כתב בפ"י בעל הטורים ז"ל, ולא אמר לבני יוסף לאפרים, לפי שיוסף לא נשא במיטת אביו משום כבוד מלכות (להלן במדבר ב-ח), לכן לא רצה למנותו בדגלים, ונקרא הדגל על שם בניו, לכן אמר לבני אפרים כדרך שאומר בכלום, עכ"ל.

ו יוסף לא נשא מיטת אביו משום כבוד מלכות, כלומר שהיתה לו סיבה מוצדקת מדוע הוא נמנע מלחלוק לאביו כבוד זה, ואעפ"כ הוא הפסיד על ידי כך, ושמו נישא על הדגלים.

★ אמר הסבא מקלם זצ"ל, שמכאן עלינו להבין כמה עלינו להתאמץ שלא להימנע מקיום מצוה כלשהי, כי "אונס לאו כמאן דעביד", וגם אם יש סיבות מוצדקות שמחמתן לא תהיה תביעה על האדם, אך הוא ישא בתוצאות ולא יזכה במה שיכול היה לזכות עבור אותה מצוה. - "מעוות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להימנות" 23...

לקלם בפעם הראשונה, נכנסתי בשעת תפלת המערב - בקלם ארכה תפלת המערב כשעה שלימה - ובית "התלמוד תורה" לא היה יותר גדול מחזרו זה שאנו נמצאים עכשיו, ואף שחשקי לראות את הסבא זצ"ל היה גדול מאוד, כי לא ראיתיו עד אז, ואעפ"כ לא הרימותי עיני להסתכל בו, ולא ראיתיו עד למחר, פחד כזה היה שורר שם בענין הרמת עין! ואם לפעמים אירע שהסבא ז"ל נטה את ראשו, היתה אז כאמת סיבה גדולה על זה אשר היה נחיצות לראות, וגם אז היה מטה כל גופו להסתכלות, אבל לא צדד לגולם עיניו לכרונה.

אנו מניעים פעמים אין מספר הכובע ממקומו שעל ראשו, לפעמים אחורי הראש, ולפעמים לצד ימין או לצד שמאל, אבל הסבא זצ"ל היה משים כובעו על ראשו פ"א ביום כראוי, ומאז ואילך לא היה הכובע זע כלל ממקומו כל היום, אפילו לא כחות השערה.

* הסבא זצ"ל היה אומר שסדר דומה לקשר שבשלשלת של מרגליות, שאף שהעיקר הלא הם המרגליות, והקשר שבשלשלת הלא הוא באמת רק דבר טפל, אבל מ"מ אם יתירו זה הקשר הנה יפלו כל המרגליות ארצה. כן הוא ענין של סדר, סדר הוא השומר כל טוב שבעולם, אע"פ שהוא לעצמו איננו אלא דבר של טפל. אם האדם הוא מסודר אז התורה והתפלה וכל המצוות שלו שמורים הם ובטוחים בקיומם, ואם לאו ח"ו כל המרגליות יפלו ארצה. צריך האדם לקום משנתו בזמן קבוע, להתפלל בזמן קבוע, להתחיל לימודו בזמן קבוע, וגם לפסוק מלמודו צריך להיות בזמן קבוע. הסבא זצ"ל היה מספר בשם הגר"ח זצ"ל מוולוז'ין, שכשמגיע לרנגאט שעה י"ב, הזמן שקבע לו אדם לגמור סדר לימודו, צריך הוא לפסוק בין תבת "אמר" לתבת "רבא", ולהניח את תבת "רבא" ל"סדר" הבא. אין לשנות הסדר אפילו אם ירעמו ויברקו סביבו, הסבא זצ"ל לא היה שומע שום אמתלא לביטול סדר, אפילו מחלה לא היה תירוץ לפניו, "סדריו" היו ארוכים הרבה יותר מ"סדריו" שלנו, אצלנו כל ה"סדר" נמשך כג' שעות, אבל "סדריו" שלו היו של ח' שעות לימוד התורה בלי כל הפסק יהיה מה שיהיה, ואע"פ שהיה מסוכן גדול לא היה מקצר בסדריו. וספרו לי שפעם אחת נשמע בקושי לבקשת כ"ב לישכך לישן כחצי שעה, ואחר שישן רבע שעה קם כלביא ואמר אוי! עצלות גדולה מאוד! תולה היה שינתו רק בעצלות! סדריו לישן היו ג' שעות בלילה, וחצי שעה ביום. בשבת היו אוכלים בקלם לפני קה"ת, ואחר התפלה היה הסבא זצ"ל דורש כמה שעות, ובקץ היו הולכים לביתם ביום ש"ק בשעה ד'. כל הבריאה כן מתנהגת בסידור נורא, לו איזה דבר-שהוא ישנה זמנו אפילו כחות השערה, הלא היה העולם חרב מיד, למשל אם השמש יהיה זורח במקום רגעים אחדים, הלא מיד היו יוצאים תורכנות נוראים ח"ו. הנה מכאן לראות שסדר אינו רק בקשר שבשלשלת מרגליות כנ"ל, אלא סדר הוא אמנם דבר אשר הכל תלוי בו, ובלעדו לא יוכל להתקיים שום דבר, סדר הוא לעיכובא, סדר הוא מן המעלות היותר גדולות, וכמעט שהוא עטרת כל המעלות. (ועיין בשער הרעה חומש בראשית).

איש על דגלו באותות (ב, ב), וברשי: כל דגל יהיה לו אות מפה צבועה תלויה בו וכו' ומתוך כך יכיר כל אחד את דגלו. הנה מסודרים היו המחנות עם דגליהם, וכל אחד כרוח קבוע להם, ואיש כי ישנה את דגלו וקביעות רוחו, הנה זה פשוט עובר על פסוק מפורש, באיסור הוא עומד, מוכרח הוא להיות דוקא תחת דגלו ורוחו ללא כל שינוי.

* אגיד לכם כזה כלל, איזה הגיון מחשבה ועיין בכל הענין. בכריאה ישנם רוחות, מורח מעריב, דרום צפון, אל נביט על זה בהבטה שטחיות, כסחם דבר בעלמא, ללא כל ענין וחפץ, עלינו להבין שכמו שכללות העולם הלא ה' בחכמה יסד ארץ, כיון שמים כתבונה, ברעתו תהומות נבקעו (משלי ג' יט), כן ודאי פשוט כי גם כל רכבות הפרטים, הנה כולם בחכמה עשית, כל דבר ודבר בכריאה מלא חכמה בינה דעת, העולם כי נברא כצדדים ורוחות, הנה גם הרוחות כלעצמן מלאי סודות הם, סודות גדולים ונוראים הם, כי מעשה ה' המה, ומה רבו וגדלו מעשיו! כמו שבעצמות האש או המים הלא סוד המה, כן הרוחות הנה סוד ודאי, למה זה באמת השמש זורח דוקא ממזרח? למה זה באמת האור יוצא דוקא מן המזרח? הלא זה אומר ודאי כי סודות דבר, למה זה מהלכה של השמש לצד ימין? ככל מקום היותה והנה תמיר מתגלגלת השמש לצד הימין! והתירץ הוא כי עצמן של הצדדים גופן סודות הם לא פחות מסוד עצם השמש, כל עיקר קריאת שמונתיה של ה' רוחות הנה ביחס השמש, מורח על שם וריחתה של השמש, מעריב על שם ערוב השמש קבל החושך, דרום על רום השמש כשהיא בצד של דרום, וצפון כי בצד זה השמש צפונה כליל, - גם זה עלינו להכניס בסודות הטמונות בכריאת הצדדים, תלילה לנו לחשוב על יחס הרוחות עם

השמש כדבר מקרי בעלמא, גם זה בריאה היא, מעשה ה' ודאי, וכולם במחשבה מכוונת, ומחשבות ה' עמקו מאוד! והכל בדיוק וכדוקא, דברים הנמצאים במורח הנה זה כאילו בהכרח שייכים הדברים לרוח המזרח, כן גור רצונו ית', וכן חק נתן ולא יעבור. מכונה גדולה, הנה גם כל בורג שלה שייך הוא למקומו הקבוע בדוקא, ואם ישנה איזה ברג ממקומו, אם כל זעירותו, והנה יעכב מהלך כל המכונה הכי גדולה. וככה הוא הענין בהעולם הגדול, רוחות פועלות ומעכבות במהלך כל הבריאה, אין דברים צדדים בכריאה, כי גם דברים הצדדים מלאי סוד וענין הם, ופועלים ודאי בשלמות כל הבריאה, ואם הועמד והוקבע דגל מתנה יתורה במזרח, ודגל מתנה ראובן בדרום וכו', הנה זה כחק נתן ולא יעבור, כתיקון ככל שלמות ישראל, ועירוב הרוחות; מי שכמורח אם יתעמד במעריב, הנה זה כשינוי במעשה בראשית.

צד לב אליהו - ספר במדבר 11

* ומה נורא הדבר, ומי בעל לב לא יחרד ולא ישתומם, כמה גדול כחו של יצה"ר, שהעניקים האלה שהעניקו חמה בקומתם הרוחנית להסתכל במלאכים ולהתאוות לדגלים כמותם, והשי"ת מחבבם וממלא להם תאוותם. הם המה מיצר עליהם משה רבינו ע"ה חושדם ומפחד לצוות להם על הדגלים שביקשו ונתאוו, שאם יאמר לשבט יהודה שישרה במזרח עם דגלו, יענו לו אי אפשרי אלא בדרום, וכן ראובן וכן אפרים וכן כל שבט ושבט, ותיעשה מחלוקת בין השבטים. היתכן?! למה יניחו אלו כל קדושת רצונם לחנות בדגלים כמלאכים, וימרדו ולא ישמעו בקולו של משה לשרות במזרח, ולא יזווו ממקומם, בטענה כי אי אפשר להם אלא בדרום... כלומר: ויתור על הדגלים, מרידה על ציוויו של משה רבינו, והיינו ממילא גם עבייה על ציוויו של מקום, שהרי כל מה שמשא אומר מפי הגבורה אומר. וכן תצמח מזה שמשא רבנו יצוה להם לשרות בדרום, ובלבד שהם לא

יתנו במזרח... וגם הקב"ה עונה לו למשה שאינו צריך לחשוש לזה מפני שיש להם כבר דייתיקי מאביהם, שציוה להם על כך וכו'. וזהו שאמר הכתוב: אשא דעי וגו' אתן צדק, שהקב"ה צדק עמהם שלא שינה הדבר מכפי שציוה להם יעקב - שלא ליתן מחלוקת ביניהם, היו אומר מכאן, שאם לא הי' להם הדייקיתי הואת וכו', הקב"ה מסכים למשה שיוכל להסתפק מזה מחלוקת בין השבטים וכנ"ל. ומה לנו יותר מזה לעמוד ולהתבונן, וללמוד התורה הזאת - שתביא אותנו להיות זהירים מאד, כמאמר ר' פנחס בן יאיר (מט' ע"ו דף כ ע"א) תורה מביאה לידי זהירות ולירא ולפחד מדין ק"ו בן בנו של ק"ו הגדול, אם בארזים כדור המדבר - דור דעה - מקבלי התורה עלול ליפול שלהבת אש המחלוקת ולשרפם חיים - לולא הדייקיתי שהי' להם וכו' כנ"ל. ובודאי לא היו באים בטענות סרק ודברים בטלים לומר בסתם רבינו משה אין אנו רוצים במזרח - כאשר אתה אומר - רק בדרום! אלא ודאי היו מעלים אמתלאות גדולות המגיעות עד לרקיע כנונה לשם שמים - מתוך רמאות טמונה עמוק עמוק בלבם - כי גם משה רבינו צריך להבין כדעתם שאי אפשר להם רק בדרום!... וכן היו משיבים שבת ראובן להיפוך, וכן שבט אפרים, וכן כל שבט ושבט, והאש היתה מתלקחת ושרפת כל הטוב והישר!... ק"ו אנו הדיוטות שאפי' כאזובי קיר אין אנו יכולים לחשוב לגביהם, מה אנן נעני אבתרייהו, הרי אפשר מאד אם גבאי ביהמ"ד יכבד אותו בעליה לתורה רביעי או חמישי, ולחבירו שלישי או ששי. יכנס בו זבוב הקנאה, התאוה, והכבוד, לא יערב לו אכול ושתה, ולא יתן שינה לעיניו, וכל משבותיו נתונים לדבר ההוא אשר אירע לו. ומי יודע אם לא נתנופח בו הגחלת הזאת - ותהי ללהבה בפריצת מחלוקת גדולה - והכל כביכול לשם שמים!...

12 הנה כל כח יצה"ר הוא שמבלבל דעתו של האדם מערער שלות נפשו ומטיל בו מהומה, ואז מתחילים כוחות הגוף לשלוט על הגשמה - שהיא השכל, ומתחיל לרוץ אל תאוותו במהירות בלא חשבון דעת ותבונה, ונופל בפח יצה"ר. סוד זה גילתה לנו התורה בתוכחתו של יעקב אבינו לראובן (פ' ויחי מט ג) ואף כי כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה (שבת נה ב). וגם דבר זה עצמו שנענש עליו אפי' אם נחיי אלף שנה לא נוכל להשיג איזה שמץ טשטוש שכלו הבהיר של ראובן בכור יעקב - הראשון שבין השבטים הקדושים - הי' כאן, אבל איך שתהי הנקודה הזעירה שכן היתה כאן, שסוף סוף הרי נענש עלי' באופן חמור ביותר, באשר לפום גמלא שיחנא (כתובות סז א) גילתה לנו התורה שהי' כאן טעות בחשבון מפני מהירות איוו שהיא, ויעקב קראו משום כך "פחו כמים" ופי' רשי: הפחו והבהלה אשר מהרת להראות כעסך כמים הללו הממהרים למרוצתם. ומכאן למדנו לעצמנו היסוד שאמרנו, וכמ"ש בשערי קדושה להרחי' ול כי החרטה פרי המהירות. כלומר: כל מה שצומח מהמהירות אינו אלא דבר

הוא הדבר אשר אמרנו כי חכמי התורה המה ידעו הסוד מהו כח חומר עפר גוף האדם, הם הבינו עוצם סכנתו ועד כמה יש להשמר ממנו ואם כי ודאי עלו חכמינו ז"ל למעלה למעלה הגביהו עוף מעל שמים ושמי השמים בקדושתם וטהרתם עד להפליא כמלאכי השרת וקדושי עליון בלי ספק, בכל זאת השכילו לדעת כי הגוף ילוד אשה הוא, וכמאמר הכתוב באיוב: "אדם ילוד אשה קצר ימים ושבע רוגז".

וזהו שחזר ושינן ר' נחוניא בן הקנה לעצמו, "ששמת חלקי מיושבי ביהמ"ד ולא שמת חלקי מיושבי קרנות" חזר על זאת לא פעם אחת בימי חייו ולא יום ולא יומיים, כי אם בכל יום ויום ביציאתו מביהמ"ד הרגיש להודות ולהלל * להבורא יתברך "ולא שמת חלקי מיושבי קרנות" להורות כי אין להאמין להגוף עד זיבולא בתרייתא.

כיוצא בזה נאמר על עקביא בן מהלאל (עדיית פרק ה) שאין עזרה ננעלת בפני כל אדם מישראל בחכמה וביראת חטא כעקביא בן מהלאל, באותו דור לא היה תלמיד חכם וירא שמים במדרגתו של עקביא בן מהלאל ומכל מקום באבות (פ"ג מ"א) הוא אומר הסתכל בג' דברים ואין אתה בא לידי עבירה דע מאין באת, מטפה סרוחה ולאן אתה הולך למקום רמה ותולעה ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.

ללמדינו כי חכמי ישראל בכל מדרגותיהם הרמות והגבוהות לא הסיחו רגע אחד ממציאיות החומר העכור בו הם נתונים ובסכנתו העצומה, משה רבינו הכיר וידע והקדוש ברוך הוא הסכים עמו, שעם כל המדרגות של דגלים יכולים ועלולים ליפול לידי מחלוקת.

ואל תאמר שפחד שוא הי"ל למשה בזה, שהרי הקב"ה ניהמו והכתיבן שישמעו, ואמר לו איני מחדש עליהם בזה, שכבר יש להם דייתיקי מיעקב אביהם וכו', הרי שלולא זאת אמנם נכון פחדו של משה, ואמת הוא מה שנתירא שמא יאמרו כאן אפשי ושם אי אפשי וכו', הרי אומר שם אי אפשי לא במחולת המתנים ולא בדגלו עלי אהבה וכו'! ... וכן הוא אומר אשא דעי למרחוק וגו', צדק עמהם שלא שינה הדבר, שלא ליתן מחלוקת ביניהם וכו'.

* ולא זו בלבד אלא שהכתוב משבחם על זאת והכתיבה עליהם תורה לעולמי עד ולנצח נצחים, וייעשו בני ישראל ככל אשר צוה ד' את משה כן חנו לדגליהם וכן נסעו וגו', והרי"ז כהכרזה מן השמים ראו באי עולם מה הם בני, שהכניעו עצמם לפני, לא הרהרו על מדות גזרותי, המשכיל ישכיל, והגבון יתבונן, ישמע חכם ויוסיף לקח.

עלי פרשת במדבר הגיון שצא

5 יחזרה קפ"א

15

אך הבט נא וראה תוקף סירוב בני ישראל קבל פסקי משה רבינו, דהתינו שבט שעלה חלקו בדרום בשכנות לקרח, נוכל חזון סירובו, דאוי לרשע אוי לשכנו (עייני חזון רבה פרשה ג אות יב), אך מי שעלה חלקו מזוהר, מדוע יסרב בכיבוד וישאף לקבל כבודם דווקא, בשכנות לקרח, הלא תמה משה יקרא, אלא כך דרכם של סרבנים, תן את המעולה ביותר ועדיין ירצה את מה שחברו קיבל! כי אם חברו קיבל חלק זה, יזרח הדבר שטוב הוא משלי.

1.6 Rabbi Frand on the Parsha -

Rav Mordechai Rogov explains that human nature is very sensitive to the environment. When things are going well in society, when peace and prosperity reign in the land, people are more inclined to be civil, even genteel to each other. But when the going gets tough, the veneer of politeness thins very quickly. Nerves fray. Tempers grow short. Before you know it, all civility is gone, and people are at each other's throats.

Moshe was concerned that the Jewish people would not react well to the rigors of traveling through the desert, a place rife with feral animals and ringed by hostile nations. Despite the protection of the Cloud Pillars, they would feel apprehensive. This would lead them to discard their civil manners and jockey for better positions. It's one thing to be civil in ordinary times and quite another in times of war and famine.

You don't need to worry, Hashem assured Moshe. The death of Yaakov was also a crisis for the fledgling Jewish nations. It could easily have led to bickering and dissension among the brothers. Under pressure of the situation, they could have jostled for positions around the coffin. But Yaakov gave them specific instructions about their positions around his coffin, and by following those instructions, they learned to get along in times of crisis. This lesson sank deep into their consciousness and became part of the national character. Therefore, Moshe, you don't have to worry that the Jewish people will break down and fight among themselves. They have been conditioned to keep to a higher standard. Not only now but also throughout history, throughout the worst pogroms and inquisitions and massacres,

the Jewish spirit will retain its refinement and nobility. You don't have to worry, Moshe.

מגד יוסף

פח

עיקרן של דברים צריך תלמוד, מהו הקסם הטמון בדגלים של המלאכים, שכלל ישראל כל כך נחאה להם. והנה כבר ביארנו (א-ב) שכל אחד מישראל צריך לשמור ולטפח את יחודו של הפרט בעודנו דואג להשתלב בכלל. כלל ישראל זה עתה יצאו ממצרים שם היו לעבדים דורות רבים. מהותה של עבודת היא העדר מוחלט של הפרט, וביד האדון לעקור מעברו את זהותו האישית. וכשיצאו ממצרים נתאו לזכות חזרה בזהותם האישית ובנחלת הפרט. אין לך יצור יותר יחודי ממלאך, שכל מהותו היא שליחותו האישית שלשם כך נברא. ויש אומרים שאף חדל מלהתקיים לאחר מלאת שליחותו. יחודו של המלאך כמו אצל בן אדם, מיוצג היטב על ידי הדגל המתנשא לתפארה ומכריז "כזה אני". ומדויק לשונם של חז"ל "זהו כולם עשויים דגלים דגלים". בעוד שבן אדם יכול להניף דגל, המלאך עשוי מדגל שיחודו הוא מהותו.

דגליהם של המלאכים, הסמל התקיף ביותר של הפרט, עורר את תאומם של בני ישראל, שבעבדים בני עבדים נשלל מיהם כל זיקה לפרט. אולם משה רבינו טען נגד הסכמת הקב"ה לתת להם דגלים, שבעוד הדגלים מותאמים היטב למלאך ההסתר פניות אישיות, אצל בני אדם הוא רק גורם לריב ומריבה. ולזה השיב הקב"ה שבני ישראל כבר הוכיחו בעבר שמטרה משותפת מאחדת את היחידים, ולמרות יריבותם נתאחדו סביב למיטתו של יעקב לקרוא בצוואת שמע ישראל. והוא גם ענין "מחולת המחנייים", מקומו של כל דגל נקבע מתוך הרמוניה עם שאר דגלים, ויחד שבטי ישראל יוצרים מחול בקביעת מחנה ישראל.

18

The *Nesivos Shalom* explains that a flag represents the mission of a group that operates under it. In the U.S. military, for instance, not only does each branch have its own flag, but in many cases, units and subunits will amend the flag of their branch of the military so that it represents their specific unit. It's not enough for the Seals to operate under the general flag of the Navy; they need a Navy Seals flag.

* When Chazal taught that the angels came down with flags, they meant that each legion of angels had its specific mission clearly defined. The "flags" demonstrated the purpose of each group of angels.

When the Jews saw those flags, they too wanted to have their specific and unique mission clearly defined. For if there is one *berachah* in life, it is to know what one's *tafkid* (mission) is in this world. We all want to serve Hashem, but we wonder in what capacity we should be serving Him. The flags defined for each tribe what their mission was.

The flags continue to carry a message for us too, because even today, although we no longer have flags, we each have a clearly defined mission in this world. It is through one's specific mission that he can achieve greatness.

19

We might also suggest that the reason why *Parashas Bamidbar* precedes *Shavuot* is because unity is a prerequisite to receiving the Torah. In order for a Torah-society to work, each group within the society must be keenly aware of where its mission lies, and not be jealous of or try to imitate other groups. If each member of Klal Yisrael is constantly thinking, *I want that guy's job* or *Why should he be entitled to learn all day?* society will crumble.

* In order to excel in our missions here on earth, we must imbue ourselves with the realization that flags or no flags, we are each given a specific *tafkid* here, and as long as we fulfill our *tafkid* properly, we can all achieve greatness.

מז במדבר המצפון חכמת

23

מה מאד נמלצו דברי חז"ל על סדר הדגלים והרוחות, שזה גילה את האהבה האחוה וההוקרה ההדרית שהשתלטה בין השבטים, למרות שוני התפקיד והערך של כל שבט ושבט לכשעצמו, ואשר עלולים היו לכאורה להטיל תגרה וקנאה ביניהם, ולא כן היה, אלא שכולם כרוגמת מלכותא דרקינא, התאחדו לנקודה אחת מרוכזת להיות משכן ייחודי אחד אשר ענן ה' חופף עליו כל היום.

במדרש (במדבר"ר ב, ו) מובא: „באת לבית אבתם סימנין היו לכל נשיא ונשיא מפה וצבע. על כל מפה ומפה כצבע של אבנים טובות שהיו על לבו של אהרן, לכך נאמר באת' שסימנים היו להם לכל נשיא ונשיא". אפשר להסביר כך, לכל שבט ושבט היתה תכונה נפשית מעולה, וכשר מעשי נדיר מצוין משלו, שונה מיתר השבטים, ראובן — תשובה, שמעון — מלמדים וסופרים, לוי — קדושה, יהודה — מלכות, יששכר — לימוד תורה, ובולן — החזקת תורה, דן — גבורה, נפתלי — זריות, גד — לחימה, אשר — כלכלה, אפרים — חלוציות, מנשה — גיונוני שלטון, בנימין — בית המקדש. זו

ה' על הדגלים, המפות והצבעים שלהם, היה מכון, שבני ישראל לא יפרקו ולא ירסו את המחיצות ואת ההבדלים החוצצים ומבדילים בין שבט לשבט, אל להם ליצוק את כל השבטים בכור היתור. שכולם יחושלו להתחוות גוש מוצק אחד בעל אופי שווה וצביון דומה, ואל להם לשאת דגל אחד בלבד, אלא, „איש על דגלו באת לבית אבתם יהנו בני ישראל", עליהם להתמיד להיות שנים עשר שבטים, ועל כל שבט ושבט לשאת את דגלו במפה ובצבע המיוחדים לו. אולם יחד עם הצו הזה בא אחריו צו שני, „מנגד סביב לאוהל קועד יחנו". כלומר שיעניי כולם מחויבות להיות נשואות למרכז אחד, לאוהל מועד אשר ירכו וילכד את כולם להיות גוי אחד מגוון בגוונים רבים של תכונות נאצלות ושל כושר עצום בכל מישורי חיי עם סגולה ברוח ובחומר, אשר יתמוגו במזיגה הרמונית בעלת כיוונים שונים ועשירת מעלות נשגבות.

צבע המפה והדגל של כל שבט, היה כצבע האבן הטובה של אותו השבט בחושן המשפט. שבו היו משובצות שתיים עשרה אבנים טובות השונות בצבעיהן לשנים עשר שבטים. החושן, שאהרן נשא על לבו בבואו אל הקודש, אחד את כולם לגוי אחד, בבחינה שנים עשר שהם אחד, ככה נצטוו בני ישראל לעשות בדגליהם, שנים עשר דגלים בצבעים שונים לשנים עשר שבטים, סביב לאהל מועד, אשר איחד את כולם לגוי אחד, בבחינה שנים עשר שהם אחד.

21

כל זה אפשר להעמיס בדברי המדרש: „לא היה צריך לומר, לבית אבתם אלא, איש על דגלו באת יחנו בני ישראל, מה ח"ל, לבית אבתם? א"ל הקב"ה למשה, דייתיקי יש בידם מיעקב אביהם היאך לשרות בדגלים, איני מחדש עליהם, כבר יש להם טכסיס מיעקב אביהם" (שם ז). וי"ל שהדייתיקי היא מה שכתוב גבי יעקב (בראשית מט), „כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם איש אשר כברכתו ברך אותם", כתוב כאן, „ויברך אותם" ורש"י מפרש, „כולם במשמע" ואח"כ מסיים, „איש אשר כברכתו ברך אותם", ורש"י מפרש: „לא היה לו לומר אלא, איש אשר כברכתו ברך אותם, מה ת"ל ברך אותם? לפי שנתן ליהודה גבורת ארי, ולבנימין חטיפתו של זאב, ולנפתלי קלותה של אילה, יכול שלא כללו כולם בכל הברכות? ת"ל ברך אותם". מהפסוק הזה אנו רואים שני דברים, ראשית, שהתורה קובעת בו בפעם הראשונה שנים עשר בני יעקב מייצגים שנים עשר שבטים שונים, שנית, כי יעקב ברך את כל אחד ואחד מהשבטים בברכה פרטית התואמת את התכונה הנפשית הרוממה שבו, ונוסף על הברכות הפרטיות ברך אותם בברכה כללית, שכולם יתברכו גם מהברכות הפרטיות ע"י השפעה הדיית חזרת. וזהו הדייתיקי מיעקב אביהם שהתורה קבעה בהדגלים ובחושן המשפט. היינו בבחינה של שנים עשר שהם אחד.

בקרבת האנושות קיימות דעות שונות, כדאמרין (במדבר"ר כא, ב), „כשם שאין פרצופיהן דומין זה לזה כך אין דעתן שוין זה לזה", אם הם אינם משמשים מכשירים לקינטורים ולניגודים אישיים, אז לא רק שאין בהם כל נזק וכל תקלה, אלא אדרבה, הם

קס שמון פרשת במדבר המוב

22

ובפשוטו י"ל, דכבר בארנו כח"א דענין הדגלים יכול לרוע קנאה ושנאה, דלמה יקדים זה למזרח וזה למערב, זה לדרום וזה לצפון, אלא דבאים ג'ידי אחרות ע"י מה שהמשכן בתוכם, וסביב למשכן יחנו, וזהו מה שמסר להם יעקב, דמובן * נאצל נשיאת ארון אביהם לא הי' איוה קנאה ותחרות-הכל נתאחדו לעשות כבוד האחרון לאביהם. ועוד י"ל, דיסוד הדגלים הוא כפי דאיאת במדרש, דנתאווי ישראל לדגלים כשעה שראו השכינה יורדת עם רכבות אלפי מלאכים בשעת קבלת התורה, וא"כ מה שנתאווי להדמות הוא משום דגל מלאך יודע בכירור מה הוא תפקידו ומהו גורלו, וזהו מה שבקישו שידעו מטרתם ותפקידם, וזהו מה שמסר להם יעקב בנשיאת ארונו, דכל כן יורש מה שהוא מיוחד מאכיו ותופס אותו ממבט אחר מאחיו, וזהו חשבונו הפרטי, ומ"מ מחיוד עם אחיו על אכידתו בשעת אכילות.

• והלא זה תיאור הדגלים לפי חז"ל, מזרח
 שממנו יוצא אור לעולם, הוא כנגדו יהודה
 שהוא בעל מלוכה, ועליו שבת יששכר שהוא
 בעל תורה, ועליו זבולון שהוא בעל עשירות,
 יסעו בראשונה כמי שיעבר מלכם לפניכם
 וה' בראשם, דרום טללי ברכה וגשמי ברכה
 יוצאין ממנו לעולם, הוא כנגדו ראובן שהוא
בעל תשובה, והתשובה מדה טובה ורתמיו של
הקבי"ה אין לעולם בשעה שעושין תשובה,
ועליו גד שהוא בעל גבורה, ראובן בתשובה
וגד בגבורה, ושמעון באמצע לכפר עליו,
ושניים יסעו שהתשובה היא שניה לתורה.

28

ל ברכת במדבר מרכזי

הרי זהו עיקר תפקידו של מלאך, להיות ניצב על משמרתו, על עמדו, על שירתו.
 הדגל מביע את משימתו של המלאך, המתבטאת בעצם מציאותו, הניצבת על משמרתו, במקומה המיועד, לאמור:
 * הנה אנכי מקיים את יעודי ושליחותי, בכך, שעצם מציאותי והוייתי קיימת על עמדה כמצוות הבורא.
 כולי, שירה לריבונו של עולם.
 זוהי גם משמעות הדגלים. שעצם מציאותם והווייתם, מקיימת את דבר השם. כולם אומרים כבוד שמים – במקומם, במשימתם, ביעודם. כל אחד ביחודיותו, כל אחד במלא ביצוע משימותיו.

☆☆☆

• אך עיקר לא פחות חשוב הוא, שכולם כאחד, יחד עם תבלטת משימת יחודם, הרי כולם כאחד פועלים בהרמוניית פלאים, כעם השם, כעם התורה.
 – כולם ביחוד וכולם כאחד!

הנה כי כן.
 איך יתכן לשלב אינטגרלית את שתי המשימות, גם משימת ה"יחוד", גם משימת ה"יחד".
 הכי אין שום שמץ של סכנה, שתוך כדי תבלטת הדגלים, יובלט משהו מהעדר ה"יחוד". משהו אולי מן המפריד, חס ושלים.

☆☆☆

* לכן המתין הבורא עד להקמת המשכן. ואז, כאשר הכל מייסביב למשכן יחננו" (במדבר א, ג), כאשר המשכן הופך להיות המרכז, שאליו פנות כל עינים, ופונה כל לבב –
 כאשר עצם מיקומו של כל שבת נקבע על פי התייחסותו למקום המשכן –

29

* רק אז הערובה המלאה, רק אז תבטחון, שכל היחודיות, תתפוך להיות להרמוניית פלאים, של מקהלה נהדרת ונאדרת הוד, כאשר לב כולם פועם כאחד.
 מסביב למשכן יחנו.

☆☆☆

• רק כאשר השכינה הינה במרכז החיים, רק אז מובטחת האחדות והיחד.
 רק אז.
 אדרבא, ככל שממלאים יותר את משימות ויעודי הפרט, או השבת, מתזמרת ההרמוניה בצלילים שמיימים, הפועמים –
 – יחד.

25

~ מערב אוצרות שלג ואוצרות ברד וקור חום, וכנגדן אפרים בנימין ומנשה, ושכינה לעולם כמעבר בגבול בנימין, שנא' לבנימין אמר יידי ה' ישכן לבטח, ושלישים יסעו, נאה לתורה לתשובה ולגבורה, כדי שיתגבר אדם בתורה ויתגבר על יצרו, צפון משם החושך יוצא לעולם, וכנגדו שבת דן למה שהוא החשיך העולם בע"ז שעשה ירבעם, ועליו שבת אשר להאיר את החושך, שנאמר וטובל בשמן רגלו, ועליו שבת נפתלי בעל ברכה, לאחרונה יסעו שכל מי שעובר ע"ז הולך לאחור ולא לפני (במדבר"ר ב' ט').

* הרי שהיה כאן מקום נסיון גדול להתגרות היצרים שבין השבטים, על תבלטת מעלות נשגבות שבשבטים יודעים יתר על אחיהם, ועל תבלטת פגמים מהם, מ"מ הסתדרו והתלכדו כולם כאחד מתוך מגמה ננה וטהורה, כרוגמת מלאכי מעלה שנותנים רשות זה לזה להקדיש ליוצרים בנחת רוח כולם כאחד, והרצון הכביר לסדר הדגלים, בא להם מתוך הכטה אחת במחזה שמיימי שכמעט הר סיני, והכטה זו גרמה לתשוקה בנשמת ישראל בכל הדורות ובכל התקופות, הלוואי אנו נעשים דגלים דגלים.

26

תלת ביאורי תפילת הימים הנוראים

שבטי ישראל – שונים זה מזה ומאוחדים

"יחד שבטי ישראל". ולא כתוב יחד ישראל או יחד בני ישראל אלא יחד שבטי ישראל, ללמדנו שבאמת לכל שבט יש תפקיד מיוחד בגילוי כבוד שמים ובהתאם לכך קיבל מהשי"ת תכונות ומעלות מיוחדות שאין לשבת האחר, וכך צריך להיות כי ע"ז מתרבה כבוד שמים מפני שכל שבט מרבה כבוד שמים בשטח המיוחד לו כגון שבת יששכר בתורתו, ושבת זבולון בהחזקת התורה.
 * יסוד זה שכל שבט שונה מחבירו למדים אנו מברכת יעקב לבניו שביד כל אחד מהם בברכה שונה. (כל אחד לפי הצורך המיוחד לו) יעקב אבינו בוודאי לא חילק לבניו ברכות באופן מקרי אלא הברכות היו תפילה ובקשה מהשי"ת לנתינת "כלים" לעבודת ה' לכל אחד מהשבטים בהתאם לתפקידו ומעלותיו, כך מבאר הספורנו את הפסוק (בראשית מט, כח) "איש אשר כברכתו בריך אותם": "לכל אחד מהם נתן ברכה צריכה לו ביחוד כגון ליהודה בענין המלכות, וליששכר בענין התורה".
 אף כי כל שבט מיוחד ושונה בתכונותיו ובתפקידו משאר השבטים, אבל השוני אינו סיבה לפירוד ולמחלוקת ביניהם, כי המטרה והשאיפה המשותפת לכולם – המלכת השי"ת עליהם – מאחדת אותם, מפני שהתפקיד המיוחד לכל שבט אינו

31

ובשם אלקיננו נדגול, שבשעת מתן תורה ראו ישראל את המלאכים דגלים-דגלים ונחאו להיות דגלים כמותם, ובפסוק 'מי זאת הנשקפה כמו שחר', דרשו שהיו האומות מסתכלים במעלתן של ישראל והיו תמהים וכו', ואומרים: 'שובי שובי השולמית', הדבק בנו ובא אצלנו ונעשה ממך דוכסים והגמונים, וישראל משיבים: 'מה תחזו בשולמית כמחולת המחנים'. רצה לומר, מה גדולה אתם נותנים לנו שמה גדולה אתם יכולים לחת לנו כמו שנתן אלקיננו - ידגל מחנה יהודה מזרחה וגר'.

ושואל ה'כלי יקר', מה המעלה הגדולה הזאת בדגלים: וכל משכיל יפלא בעיניו מה קול המולה זו, ומדוע קול הקריה הומה על זה, ומה יקר וגדולה נעשה בישראל עד אשר התאו להם כל כך. ומתוך שם מהי חשיבות הדגלים בהסבר נפלא, לפי דרכו.

אך לדרכנו נוכל ללמוד מן דרך חיים, שנושכיל ונבין שלא רק בדברים של עיקרי הדת צריך להקפיד על מסורת אבות, אלא אפילו בדברים שנראים כחיצוניות כדוגמת המלבושים וצבעיהם, גם בזה קיימת חובה להקפיד שלא לסור מדרך האבות, כי החיצוניות משפיעה על הפנימיות כידוע.

ולא עוד, אלא כשם שהדגלים והצבעים אף שלכאורה נראים כחיצוניות, הית טמון בהם דברים עמוקים מאד, כמו שהביא ה'כלי יקר. כמו כן אנו, נילך בדרכי אבות גם בדברים שנראים לנו כדברים חיצוניים שאינם חשובים כל כך, כי בוודאי נמצא בהם דברים חשובים מאד.

למדים אנו מכך, שלמרות שכל ישראל הם כגוף אחד ממש, וכל יהודי הוא כאבר אחד מתוך גוף שלם, וכמו שהאריכו בזה בספרים הקדושים, שמן הסיבה הזו על כל אחד לאהוב כל יהודי אהבת נפש, ולקיים בזה את מצות 'ואהבת לרעך כמוך' כפשוטו. וכמו שכתב בספר החינוך (מצוה רמג): לאהוב כל אחד מישראל אהבת נפש, כלומר שנחמול על ישראל ועל ממונו כמו שאדם חומל על עצמו וממונו, שנאמר: ואהבת לרעך כמוך. ואמרנו זכרונם לברכה: דעלך סני לחברך לא תעבד. ואמרנו בספרי: אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה. כלומר, שהרבה מצוות שבתורה תלויין בכך, והמתנהג עם חבריו דרך אהבה ושלום ורעות ומבקש תועלתם ושמת בטובם, עליו הכתוב אומר: ישראל אשר כך אתפאר.

ככל זאת צריך כל אחד לדעת, שיש י"ב שבטים ומנהגים שונים ומסודות אחרות, ועל כל יהודי לידע מנין הוא בא ולאיהו שבת הוא שייך, ומאיהו משפחה הוא מגיע, ומיניה לא יזוע, לילך בדרכי אבותיו ובמנהגי אבותיו. וכמו שכל שבת עמד במקום אחר כדי שלא יתערבו אחד בשני, ולכל שבת היה דגל בצבע המיוחד רק לו, וכן לכל שבת היה צבע מיוחד על החושן, כך כל אחד צריך להתנהג במנהגי שבטו ומשפחת בית אבותיו המיוחדים דוקא לו.

והנה ביכלי יקר מאריך בענין הדגלים וגודל חשיבותם וכותב: מציון בכמה מדרשים המגדילים מאד ענין הדגלים, ודרשו עליהם פסוק:

פרשת במדבר | שו"ת

שבילי פנחס

32

(ב) מהו ביאור העצה שנתן לו אליהו: "אם תראה אותי לוקח מאתך יהי לך כן", מדוע דוקא אם יראה את אליהו לוקח מאתו יזכה לקבל פני שנים מרוחו.

ביאור אמיתי יש ללמוד על כך על כך מספרים הקדושים בתוספת ביאור, על פי הידוע כי אפילו אדם גדול בתורה כל זמן שהנשמה מלובשת בתוך הגוף החומרי, אי אפשר לו להשיג השגות התורה כפי שהוא זוכה להשיג אחרי שהוא מתפשט מהגוף החומרי. זאת ועוד מצינו בדברי חכמינו ז"ל שחכמי התורה ממשיכים לעסוק בתורה בשיבה של מעלה כל אחד לפי מדרגתו ובחינתו.

והנה בדרך כלל לומד התלמיד תורה מרבו רק בהיותו בעולם הזה, אבל אחרי פטירת רבו כאשר הוא מתעלה בעולם העליון אי אפשר ללמוד ממנו, אולם אלישע השתוקק וביקש מאליהו הנביא: "ויהי נא פי שנים ברוחך אלי", שאזכה ללמוד ממך פי שנים, חלק אחד ממה שלמדתי אצלך בעולם הזה, וחלק שני שאזכה ללמוד ממך חלק התורה, שתשיג אחרי פטירתך כשתתעלה בעולם העליון.

על כך השיב לו אליהו: "אם תראה אותי לוקח מאתך יהי לך כן", כלומר אם תהיה יחד עמי ותראה אותי לוקח מאתך, כאשר אני מסתלק

מהעולם הזה בדרכי למעלה לעולם העליון, אשר מצב זה של הסתלקות הוא בבחינת ממוצע בין העולם הזה לעולם העליון, כי מצד היותו עדיין בגוף הרי הוא בעולם הזה, אך בהיותו נפרד ועולה למעלה הרי הוא כבר מקושר בעולם העליון, ועל ידי זה יוכל אלישע לקבל ממנו פני שנים - חלק תורתו בעולם הזה וחלק תורתו בעולם העליון.

33

In light of what we have just explained, we can appreciate a puzzling exchange between the prophet Eliyahu and his disciple Elisha. When the time came for Eliyahu to leave the world, he invited Elisha to ask for a final gift. Elisha responded, "Let there be, please, a double portion of your spirit upon me." Elisha asked for twice the *ruach ha-kodesh* and twice the spiritual greatness that Eliyahu himself possessed. "You have requested something difficult," Eliyahu told him. "But if you see me when I am taken from you, it will be as you have requested."¹⁶

➔ If we think carefully about Elisha's request, we find something very strange. Consider a parallel case involving money. If a person had exactly one hundred dollars in his wallet, you could certainly ask him to give you or lend you the hundred dollars. But it would hardly make sense to ask him for two hundred dollars, since he can't give you what he doesn't have. How, then, could Elisha have asked Eliyahu to give him twice the *ruach ha-kodesh* that Eliyahu himself possessed? And Eliyahu's answer was equally enigmatic, for why should it depend on whether or not Elisha would see him as he left the world?

~ Strange as it may seem, that is the way it actually happened. When Eliyahu went up to Heaven in a chariot of fire, Elisha was able to see him, and at that moment, Elisha became twice as great as his rebbe. The Gemara tells us, in fact, that

whatever Eliyahu accomplished in terms of prophecy and miracles, Elisha accomplished twice as much. But how was it possible for Eliyahu to give away more than he owned?

The explanation is as follows: Eliyahu knew that just before he left the world he would be much greater than he had been during his lifetime. Hence, if Elisha would be able to see him as he went up to Heaven — if there would still be a connection between them as Eliyahu began to ascend from level to level — then it would be possible for Elisha to receive his gift. To the extent that Elisha would be able to see the Heavenly Glory surrounding his rebbe, he would be able to receive a part of it for himself. And since at that moment Eliyahu would be many times greater than ever before, it would indeed be possible for Elisha to become twice as great as Eliyahu had been during his lifetime.

* What happened with Elisha and Eliyahu also happened at other moments in history, when other great tzadikim left the world. Devoted talmidim who were present when their rebbes departed also became heirs to a great spiritual wealth — an inheritance of holiness, an endowment of ruach ha-kodesh.

38

אך לפי האמור יש לומר, כי היות שבכדי שיהיה אדם מקושר עם תורת ועבודת רבו, הסגולה היא לזכור תמיד את רגע הפרידה, כאשר התרגשות הפרידה היתה עצומה, לכן שלח יוסף אל יעקב סימן להוכיח לו שלא נתקלקל במצרים, שהרי זכר תמיד כי כשפירש מיעקב אביו עסקו בפרשת עגלה ערופה, משום שהשריש בקרבו לזכור תמיד את רגע הפרידה, ומזה ידע יעקב כי כל זמן שיוסף היה במצרים היה דבוק בתורתו ובקדושתו, כדברי הזוהר הנ"ל: "דהא יוסף בכל מה דאיהו עביד, הוי חמי ברוחא דחכמתא לההוא דיוקנא דאבוי, והוה מסתכל, ובגין כך הוה מסתייעא ליה מלתא".

39 שבת צב - נה - נה

* ובתנא דבי אליהו רבא פ"ה נאמר "ואל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה כרי שיאמר זכור איש פלוני לשוב שזה ההלכה קבע בידי, שנאמר ויהי המה הולכים הלך ודבר (מ"ב ב יא) ואין דבר אלא ד"ת, שנאמר (ירמיה כג כט) 'הלא כה דברי כאש נאם ה' וגו', וכשנשתלה

406

והנה בני ישראל כאשר עברו במדבר ארבעים שנה, היו בסכנה שלא יפלו ח"ו ברשת הקליפות, ובפרט אחרי יציאתם ממצרים ששקעו שם במ"ט שערי טומאה, על כן נתחכם יעקב אבינו שעל שמו אנו נקראים "ישראל", לסלול להם את הדרך שיצליחו לעבור את המדבר בלי שום מכשול, על ידי שצוה לבניו ראשי השבטים שישארו לקבורתו על פי סדר הדגלים, כדי שבכל מסעם במדבר ארבעים שנה ישאו הדגלים לפי הסדר שנשאו את יעקב לקבורתו, ועל ידי זה יזכרו תמיד את ההתרגשות והדביקות שהיתה להם כשנפרדו מיעקב בדרכו לקבורתו, ויתדבקו בקדושתו שהנחיל להם כשירד למצרים.

40a

הביאור בזה על פי הידוע כי המדבר הוא מקום אשר כוחות הטומאה והקליפות שולטות בו, כמבואר ב"שער הכונות" לרבינו האריז"ל (ענין תחום שבת דף טג טור ג): "והנה מקום הקליפה עצמה נקרא מדבר שם כי איננו ראוי כלל לישוב ולא לזריעה". וזהו שכתוב (דברים לב י): "מצאהו בארץ מדבר ובתוהו ילל ישימון". ופירש רש"י: "ארץ ציה ושממה מקום יללת תנינים ובנות יענה, אף שם נמשכו אחר האמונה". כלומר שגם במקום שליטת הקליפות האמינו בה' אמונה שלימה.

וכן כתב בעל "העקרים" (מאמר ד פרק יט):

"ולזה תמצא שאמר אליהו לאלישע, כשאמר לו שאל מה אעשה לך בטרם אלקח ממך, והשיב אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי, ואמר לו אליהו הקשית לשאול, שאי אפשר לאדם לתת הכנה אל המקבל יותר מהנמצא אצלו, ולזה אמר לו שאם יראה אותו אחר שיהיה לוקח ממנו יהיה לו כן, שבלי ספק יהיה אליהו אחר הלקיחה במדרגה יותר גדולה ממה שהיה קודם לכן, ויהיה אז אפשר לו להשפיע עליו פי שנים ממה שהיה באליהו טרם הלקיחה, מה שלא היה אפשר לו להשפיע קודם שילקח".

לצייר תמיד את הפירוד

* ויש להוסיף בזה תבלין, על פי מה שאמר הרה"ק רבי מאיר מפרימשלאן ז"ע לחסיד אחד שהביע לפניו את משאלות לבו, כי הוא משתוקק

36

להרגיש את אותה ההתעוררות שיש לו בהיותו מסתופף בצל רבו גם כשהוא חוזר לביתו. אמר לו הרבי כי בשעה שהתלמיד נפרד מרבו מתעוררים אצלו געגועים ותשוקות, אלא שאחרי זמן מה נכבית אש הגעגועים, והעצה על כך היא שיצייר לפני עיניו תמיד את רגע הפירוד שנפרד מרבו, ועל ידי זה ישאר הקשר העז שהיה בין התלמיד לרבו גם בחזרתו לביתו.

והוסיף לכאור בזה מה שאמר אליהו לאלישע: "אם תראה אותי לוקח מאתך יהי לך כן" - כלומר שתראה ותצייר אותי תמיד בעיני שכלך, איך שנלקחתי ממך ברכב אש וסערה השמימה, אשר אז התעוררו אצלי געגועים ותשוקות, ועל ידי זה ישאר הקשר בינינו גם אחרי עלותי השמימה. ולפי האמור הביאור בזה, כי על ידי אש הגעגועים יש בכוח הרב להשפיע לתלמיד גם אחרי עלותו השמימה.

37

יומתק להבין בזה מה שכתוב בפרשת ויגש (בראשית מה כז): "וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דיבר אליהם, וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו ותחי רוח יעקב אביהם". ופירש רש"י: "סימן מסר להם במה היה עוסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה, זהו שנאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף". וצריך להבין מה ביקש יוסף לרמוז ליעקב בזה שחודיע לו שעסקו בפרשת עגלה ערופה כשפירש ממנו.

המכוונים כנגד ד' מחנות השכינה הסובבים לכסא הכבוד, כי מאחר שהארון מכוון כנגד הכסא הכבוד של מעלה, לכן ראוי שיהיו בכסא הכבוד של מטה ארבעה הדגלים, המכוונים כנגד ד' מחנות השכינה בכסא הכבוד של מעלה.

חשבת דרכי לבאר בזה מה שצוה יעקב אבינו לבניו שבטי י"ה שישאו את מטתו לפי סדר הדגלים, על פי מה שדרשו בגמרא (חולין צא:): על הפסוק (בראשית כח יב): "והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו - תנא עולין ומסתכלין בדיוקנו של מעלה ויורדין ומסתכלין בדיוקנו של מטה". ופירש רש"י: "בדיוקנו של מעלה, פרוצוף אדם שבארבע חיות בדמות יעקב". פירוש ארבע חיות הנושאות את כסא הכבוד שצורתו של יעקב חקוקה שם.

לפי זה יש לומר כי מטעם זה צוה יעקב לבניו שישאו את מטתו לפי סדר הדגלים, כדי שיוזכרו תמיד כי צורתו של יעקב חקוקה בכסא הכבוד של מעלה, אשר מטעם זה שנינו בגמרא (תענית ה:): "יעקב אבינו לא מת", כי הוא חי וקיים בכסא הכבוד של מעלה, על כן ראוי שישאוהו השבטים לפי סדר ארבעת הדגלים, שהם כנגד ד' מחנות השכינה שמסביב לכסא הכבוד.

נפלא להבין בזה מה ששנינו בגמרא (ברכות ח:): "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה

בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד". על פי מה שכתב ב"אגרת הטיוול" להגה"ק ר' חיים אחיו של המהר"ל מפראג זצ"ל (חלק הרמזו אות ג): "גמרא א' בוטריקון ג'בריאל מ'יכאל ר'פאל א'וריאל, מגיד שכל מי שעוסק בגמרא הנה מלאכי ה' סביב לו לשמרו מכל רע, מימינו מיכאל ומשמאלו גבריאל ומלפניו אוריאל ומאחוריו רפאל".

ויש לומר הביאור על כך על פי המבואר בגמרא (ברכות ו:): "אפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה עמו". נמצא כי העוסק בגמרא שכינה עמו, וממילא גם ד' מחנות השכינה שסימנם גמרא - ג'בריאל מ'יכאל ר'פאל א'וריאל - נמצאים עם העוסק בתורה ושומרים עליו שיצליח בכל דרכיו.

הנה כי כן מבואר היטב מה שאמרו חכמינו בלשון קדשם: "מיום שחרב בית המקדש", אשר הארון שבקדשי הקדשים היה מכוון כנגד כסא הכבוד, והנה על זה ידעו כל הדוים שאיבדנו את כסא הכבוד וארבעת הדגלים שמסביב לכסא הכבוד, אולם זאת נחמתנו בענייני שאחרי החורבן: "אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד" - ד' אמות" דייקא, כנגד ד' מחנות השכינה השומרים על העוסק בתורה, נמצא כי העוסק בתורה הרי זה כאילו נמצא בבית המקדש סמוך לכסא הכבוד.

וכאשר נתבונן בזה עוד נראה, כי יעקב אבינו צוה לבניו לישא את מטתו לפי סדר הדגלים: "ממצרים לארץ ישראל", כדי לקבוע אותו במערת המכפלה, ובכך סלל את הדרך לישראל בניו, שכאשר יצאו "ממצרים לארץ ישראל", יסעו גם כן לפי סדר הדגלים שנסאו את יעקב לקבורה, ובכך יזכו להתקשר בדרכם ממצרים לארץ ישראל בתורתו וקדושתו של יעקב כשנפרדו ממנו, אשר אז התעוררה בהם התרגשות ודביקות הקדושה ביעקב.

ביאור הדברים על פי המבואר בפרקי דרבי אליעזר (פרק ד): "ד' כתות של מלאכי השרת מקלסין לפני הקב"ה, מחנה ראשונה מיכאל מימינו, מחנה שניה של גבריאל על שמאלו, מחנה שלישית של אוריאל מלפניו, מחנה רביעית של רפאל מלאחוריו, ושכינתו של הקב"ה באמצע, והוא יושב על כסא רם ונשא".

וזהו שתקנו לומר בקריאת שמע שעל המטה: "בשם ה' אלקי ישראל, מימיני מיכאל, ומשמאלי

גבריאל, מלפני אוריאל, ומאחורי רפאל, ועל ראשי שכינת אל". ומגלה לנו הזוהר הנ"ל, כי ארבעת הדגלים שהיו על ארבעה ראשי השבטים: דגל מחנה יהודה, דגל מחנה ראובן, דגל מחנה דן, דגל מחנה אפרים, הם מכוונים כנגד ד' מחנות הסובבים להקב"ה שיושב על כסא כבודו.

נפלא להבין בזה מה שרמזו השל"ה הקדוש (מסכת שבועות פרק תורה אור אות קג) בפסוק (תהלים ח ב): "ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ". שהמלאכים הביעו בכך את התפעלותם מסדר הדגלים של ישראל בארץ, שהוא דוגמת ד' מחנות השכינה מסביב לכסא הכבוד, שכן אדיר הוא הראשי תיבות של ארבעת השבטים נושאי ארבעה הדגלים: א'פרים ד'ן י'הודה ר'אובן.

"הארון מכוון כנגד כסא הכבוד של מעלה"

ונראה לבאר לפי זה מה שצוה הקב"ה לשבטי ישראל להחנות עם ארבעת הדגלים מסביב למשכן, ככתוב: "איש על דגלו באתות לבית אבותם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו", על פי המבואר במדרש תנחומא (פרשת ויקהל אות ז):

"חביב הוא מעשה הארון ככסא הכבוד של מעלה, שנאמר (שמות טו) מכוון לשבתך פעלת ה' מקדש וגו', שמקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה, והארון מכוון כנגד כסא הכבוד של מעלה שנאמר (ירמיה יז יב) כסא כבוד מרום מראשון, ובאיזה מקום היה מקום מקדשנו, הוי פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידוך, אל תקרי מכוון אלא מכוון כנגד כסא הכבוד".

הרי לנו דברים ברורים שהקב"ה יושב כביכול על כסא כבודו בבית המקדש של מעלה, שהוא מכוון כנגד הארון בבית המקדש של מטה. הנה כי כן מבואר היטב מה שצוה הקב"ה לסדר את השבטים מסביב לאהל מועד, עם ארבעת הדגלים